

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Maria Thordarson
0501-60 54 21

Beslut
2007-09-18

Diarienummer
511-20453-2004

Sida
1(12)

Enligt sändlista

Beslut om bildande av naturreservatet Törnsäter i Götene kommun

Innehåll

Beslut om bildande m.m.
Syfte
Beslut om föreskrifter
Beskrivning av naturreservatet
Planeringsbakgrund
Ärendets handläggning
Skälen för beslut
Upplysningar
Ersättningstalan
Kungörelse
Hur man överklagar

Bilagor

Bilaga 1. Beslutskarta
Bilaga 2. Översiktskarta
Bilaga 3. Skötselplan
Bilaga 4. Sakägarförteckning
Bilaga 5. Besvärshänvisning O4:1
Bilaga 6. Sändlista

Administrativa uppgifter

Namn:	Naturreseptet Törnsäter
RegDOS ID	2010929
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Götene
Ungefärlig mittpunkt	136288 - 649889
Fastigheter och ägare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Nyttjanderättsinnehavare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Areal (ha):	65,2 hektar
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Natura 2000-beteckning:	SE0540063
Naturgeografisk region:	Vänerslätterna
Objektskategori:	O
IUCN-kategori:	Habitat/Artskyddsområde

Beslut om bildande m.m.

Länsstyrelsen förklarar det område som avgränsats på kartan i bilaga 1 som naturreservat. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808).

Naturreservatets gränser ska märkas ut i terrängen.

Namnet ska vara **Naturreservatet Törnsäter**.

Länsstyrelsen fastställer skötselplanen i bilaga 3. Beslutet är fattat med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m..

Länsstyrelsen har tidigare beslutat om följande områdesskydd som berör det nu bildade naturreservatet:

- Kinnekulle naturvårdsområde enligt 19 § naturvårdslagen (1974:1025) den 13 september 1982, dnr 11.126-1064-82

Länsstyrelsen beslutar att detta områdesskydd upphävs inom de delar som berörs av naturreservatet när nu aktuellt beslut vunnit laga kraft.

Syfte

Syftet med reservatet är att:

- bevara och utveckla naturvärden knutna till ädellövskogsmiljöer på rik mark med ek.
- utveckla värden knutna till naturliga gräsmarker på tunna jordar.
- utveckla värden knutna till mosaikmiljöer med lövskogar, lövbärande hagmarker och öppna gräsmarker i nära anslutning till varandra.
- bevara de inom området förekommande naturtyperna som är medtagna i EU:s habitatdirektiv i gynnsamt tillstånd. Dessa är: *trädklädd betesmark*, 9070; *boreonemoral ädellövskog*, 9020; *artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen*, 6270; *fuktängar med blååtätel eller starr*, 6410 och *näringsrik ek- eller ek- avenbokskog*, 9160.
- Friluftsliv som grundar sig på allemansrätten ska kunna bedrivas i naturreservatet.

Syftet skall tryggas genom att:

- riktade röjningar genomförs i miljöer med gamla hagmarksträd.
- hagmarks- och gräsmarksmiljöer restaureras.
- bete införs över betydande arealer.
- rastplats, leder och andra för friluftslivet viktiga anordningar underhålls löpande.

Beslut om föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar att följande föreskrifter ska gälla i naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken.

A. Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden (7 kap 5 § miljöbalken)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. avverka skog, gallra, röja eller utföra skogsvårdsåtgärd.
2. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle.
3. anordna upplag, tippa eller fylla ut med massor.
4. borra, spränga, schakta, gräva, markbearbeta eller bedriva täkt av något slag.
5. markavvattna, skyddsdikey, rensa, lägga igen eller kulvertera dike, dämma, muddra eller utföra annan åtgärd som kan påverka områdets hydrologiska förhållanden.
6. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel eller tillföra naturliga eller kemiska växtnäringsämnen.
7. använda hästar som betesdjur.
8. bedriva bete mellan 1 nov – 15 april.
9. stödutfodra med annat än mineralfoder.
10. utföra sambete med gödslad vall.
11. anlägga eller bredda väg, parkeringsplats eller stig.
12. anlägga mark- eller luftledning, stängsel eller hägnad.
13. uppföra byggnad eller anläggning.
14. uppföra mast, torn, vindkraftverk eller liknande anordning.

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

15. gräva ner befintliga luftledningar.

Föreskrifter enligt A ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel.
- Vid reparation av, och underhållsröjningar för, befintliga luftledningar. Markskador ska då undvikas. Vid underhållsröjningar ska samråd ske med Länsstyrelsen senast 6 veckor innan åtgärd.
- Vid reparation och underhåll av befintliga vägar. Samråd ska ske med Länsstyrelsen senast 6 veckor innan åtgärd.
- Vid övergångsutfodring under högst en vecka vår respektive höst efter överenskommelse med förvaltaren och på särskilt anvisad plats.
- Vid användning av foder för att locka betesdjuren vid tillsyn eller flyttning mellan fallor. Fodret ska då bäras i hink eller läggas i särskilt foderbord.
- Vid flyttning av träd och grenar som fallit över befintliga vägar/stigar till annan plats inom reservatet.
- Vid reparation och underhåll av befintliga avlopps- och vattenledningar, infiltrationsanläggningar och vattentäkter i enlighet med gällande servitut och gemensamhetsanläggningar. Vid underhåll och ej akut

reparation ska samråd ska ske med Länsstyrelsen senast 6 veckor innan åtgärd.

B. Föreskrifter om skyldighet att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken)

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas.

1. Utmärkning av naturreservatet i terrängen.
2. Uppsättning och underhåll av informationstavlor.
3. Anordning och underhåll av parkeringsplats, rastplats och vandringsstigar.
4. Uppsättning och underhåll av stängsel för betesdjur med grindar.
5. Restaurering till naturbetesmark.
6. Vegetationsröjning, beskärning, gallring och avverkning av träd, buskar och sly.
7. Eldning av röjningsmaterial.
8. Anordning av dricksvattenförsörjning för betesdjur.
9. Hävd av all skogsmark och naturbetesmark med bete eller slåtter. Om fastighetsägaren/arrendatorn inte hävdar marken enligt gällande skötsel- och bidragsavtal har Länsstyrelsen, som förvaltare av naturreservaten, rätt att utan ersättning till fastighetsägaren/arrendatorn placera erforderligt antal betesdjur på berörda markområden. Länsstyrelsen skall i sådant fall skriftligen informera fastighetsägaren/arrendatorn senast tre veckor innan betesdriften påbörjas.
10. Undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.
11. Körning med motordrivet fordon i samband med skötselåtgärder.

I den till detta beslut hörande skötselplanen (bilaga 3) framgår i detalj var anordningar ska utföras och åtgärder vidtas.

C. Ordningsföreskrifter om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap 30 §)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. framföra motordrivet fordon annat än på bilväg.
2. parkera annat än på särskilt anvisad plats.
3. cykla annat än på anlagd väg.
4. rida i kärr och våtmarker. Ridning får inte ske på sådant sätt att naturvärden eller vandringsstigar skadas.
5. medföra okopplad hund.
6. elda.
7. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda, stående eller omkullfallna träd och buskar.
8. plocka eller gräva upp gräs, örter, mossor, lavar eller svampar. Det är dock tillåtet att plocka bär och matsvamp.
9. fånga eller insamla ryggradslösa djur.
10. inplantera djur- eller växtart.

11. bryta loss, knacka sönder eller föra bort sten, mineral eller fossil från reservatet.
12. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller göra inskrift.

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

13. anordna idrottstävlingar eller andra arrangemang för fler än 200 personer.
14. anordna organiserad ridning annat än på anlagd väg.

Föreskrift 1 gäller ej fastighetsägare eller innehavare av särskild rätt vid skötsel/förvaltning av fastigheten eller vid uttransport av fäلت vilt på sådant sätt att det inte uppkommer skador på mark eller vegetation.

Föreskrift 5 gäller ej fastighetsägare/arrendator vid skötsel/förvaltning av fastigheten eller vid utövande av jakträtt.

Om ridning sker på sådant sätt att naturvärden eller vandringsstigar skadas kan Länsstyrelsen komma att ompröva föreskrift 4.

Föreskrifter enligt C ovan gäller inte när förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel.

Beskrivning av naturreservatet

Natur- och kulturvärden

Reservatet Törnsäter är beläget på Kinnekulles östra sida mellan Österplana och Gössäter. Reservatet består av två separata och ungefär lika stora ytor som skiljs åt av ett smalt skifte i höjd med Toreborg. Merparten av reservatet är beläget på sandstenslagret, men en mindre del ligger på alunskiffern eller i övergångszonen mellan skiffer och sandsten. Marken sluttar åt öster och i vissa partier finns mer markerade branter.

Inom det avgränsade reservatet finns främst lövlundar samt öppna och trädklädda betesmarker som tillsammans formar en småskalig vegetationsmosaik.

Lövlundarna i reservatet har ett förflutet som ängs- eller hagmarker och har oftast ett heterogent trädsikt med många äldre träd. Ek och ask hör till de vanligaste trädslagen och hassel dominerar i busksiktet. Det finns en del död ved i området. Fältsiktet är örtrikt. Den rika jordmånen skapar bitvis också förutsättningar för en mycket artrik flora av mykorrhizasvampar. Detta är särskilt uttalat i nordvästra delen av reservatet, där en lång rad sällsynta och hotade svampar har noterats.

Flera öppna eller trädklädda hagmarker har nyligen restaurerats och bete har återinförts efter en längre period av ohävd. I dagsläget finns den mest värdefulla gräsmarksmiljön i reservatets mitt där ett tunt jordlager och nakna sandstenshällar bildar en i det närmaste alvarlik miljö.

Fältskiktet består främst av arter knutna till sura jordar men med inslag av stäppängarnas samhällen.

I nordvästra delen av reservatet finns ett större område med äldre röjningsrösen och i reservatets centrala delar finns äldre alunskifferbrott med lämningar av gamla kalkugnar.

Markanvändning

Enligt historiska skifteskartor har reservatets hela södra delområde nyttjats som ängsmark. Reservatets centrala delar var tidigare åkermark och två delområden i nordöst anges som barrskog medan övriga delar av reservatet anges som sannolikt betad lövskog.

Friluftsliv

Det avgränsade reservatet utnyttjas i relativt stor omfattning av det rörliga friluftslivet. Detta gäller i första hand de norra delarna. Här finns såväl parkeringsplats och rastbord. Från parkeringsplatsen löper en promenadstig österut och förenar sig så småningom med en mindre väg upp mot Gössäter. Dessa delar är relativt välbesökta. I reservatets södra del finns endast få stigar och dessa delar är i dagsläget mer svåråtkomliga för allmänheten.

Bebyggelse och anläggningar

Inom reservatet finns ingen bebyggelse. Däremot gränsar reservatet direkt till bebyggelse och tomter på en handfull ställen.

En mer utförlig beskrivning av området lämnas i skötselplanen.

Planeringsbakgrund

Riksintressen m.m.

Naturreseptatet Törnsäter ligger inom riksintresse för naturvård (NR014055), riksintresse för kulturmiljövård (KR11), riksintresse för friluftsliv (FR05) samt riksintresse enligt 4 kap MB. Området omfattas också av Natura 2000 (SE0540063). Det ligger även inom regionalt värdefulla odlingslandskap (61-11). Undéns äng är utpekad som nyckelbiotop.

Kommunal översiktsplan

Beslutet överensstämmer med intentionerna i översiktsplanen för Götene kommun.

Internationell betydelse

Törnsäter ligger inom Natura 2000-området Kinnekulle, SE0540063. Bildandet av naturreseptatet Törnsäter är en del av projektet *Platåberget Kinnekulle – restaurerande och bevarande* som delfinansieras av EU-fonden Life-natur.

Befintligt områdesskydd

Törnsäter ingår i Kinnekulle naturvårdsområde. Länsstyrelsen beslutade om naturvårdsområdet den 13 september 1982. Detta beslut upphävs inom naturreservatet Törnsäter när reservatsbeslutet vunnit laga kraft.

Ärendets handläggning

Hela Kinnekulle ingår i nätverket av EU:s mest värdefulla naturtyper Natura 2000. Sverige har därmed ett ansvar att långsiktigt bevara de naturtyper och arter på Kinnekulle som är kopplade till de två EU-direktiven Art- och Habitatdirektivet samt Fågeldirektivet. År 2001 sökte Länsstyrelsen, efter samråd med berörda markägare och brukare, medel ur EU-fonden Life Natur för att möjliggöra detta inom ramen för projektet "Platåberget Kinnekulle – restaurering och bevarande" (LIFE02NAT/S/8484). Projektet pågår från november 2001 t.o.m. september 2007.

Inom projektet ska minst 850 ha skogsmark och gräsmark som behöver anpassad skötsel för att naturvärdena ska utvecklas och bevaras, avsättas som naturreservat. Genom bildande av naturreservatet Törnsäter uppfylls delar av detta åtagande. Inom projektet ska även 600 hektar öppna och trädklädda gräsmarker röjas, 7 mil stängsel ska sättas upp och hävd ska återupptas. Detta gör att stora restaureringsåtgärder har utförts inom ramen för projektet.

Förslag till skötselplan har tagits fram av konsultfirman Pro Natura. Förslaget har presenterats av konsulten i fält för berörda fastighetsägare och Länsstyrelsen. Konsulten har därefter inarbetat synpunkter.

Värdering av berörd mark har utförts av Svefa.

Den största delen av naturreservatet har köpts av Naturvårdsverket. Överenskommelser om intrångsersättning är tecknade med övriga berörda fastighetsägare. Länsstyrelsen har som fastighetsförvaltare för Naturvårdsverkets fastigheter tecknat jordbruksarrenden för betesmark och slätter med intresserade brukare. Länsstyrelsen har även arrenderat ut jakten.

Claes Friberg, Kjell Törnberg, Jan-Olof Stoor, Doris Jonasson Stoor, Håkan Jönsson, Ami Jönsson, Eva Axelsson, Niclas Karlsson, Götene Elförening Ekonomisk Förening, Doris Törnberg, Håkan Skog, Jenny Jacobsson, Henrik Zetterlund, Anders Holgersson, Carina Holgersson och Kinnekulle jaktklubb C/o Ove Molin har, som berörda mark- och sakägare, förelagts enligt 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m m att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan.

Förslaget till naturreservat har remitterats till Götene kommun och Skogsstyrelsen. Vägverket, LRF Skaraborg, Naturskyddsföreningen Skaraborg, Götene-Kinnekullekretsen av naturskyddsföreningen, Västergötlands ornitologiska förening, Västgötabergens svampklubb, Kinnekulle hembygdsförening, Husaby hembygdsförening, Västergötlands

botaniska förening, Västsvenska entomologklubben, Bengt Weidow, Södra skog samt Geologisk förening har fått förslaget för kännedom och eventuellt yttrande.

Följande yttranden har inkommit:

Götene kommun är positiv till bildandet av naturreservat på Kinnekulle. Kommunen tycker det är viktigt att markägarnas synpunkter vägs in i arbetet.

Länsstyrelsens kommentar: Markägarens synpunkter har beaktats i arbetet med bildandet av naturreservatet.

Vägverket har inget att invända mot bildandet av naturreservatet.

Götene elförening menar att de behöver obehindrat tillträde till området för underhåll, tillsyn och reparationer av ledningar. De meddelar också att det på sikt kan vara aktuellt att markförlägga ledningarna.

Länsstyrelsens kommentar: Enligt föreskrifterna får reparation och underhållsröjningar göras för befintliga luftledningarna. Det krävs samråd för underhållsröjningar och tillstånd från Länsstyrelsen för att gräva ner befintliga luftledningarna. Avsikten är att minimera skador på natur- och kulturvärden vid åtgärder. Det är viktigt att markskador inte uppkommer vid körning och att markförläggning av ledningar görs i bästa sträckning. Yttrandet har inte föranlett några ändringar av beslutet.

Västgötabergens svampklubb har framfört synpunkter som berör skötseln av reservatet. De anser även att svampinventering bör utföras i delar av naturreservatet.

Länsstyrelsens kommentar: De övergripande målen med skötseln har kompletterats så att traditionell slåtter är ett möjligt alternativ till betesdrift. Artlistan har kompletterats med skogsknipprot. Skötselplanen har kompletterats med att bl.a. inventering av svamp förmodligen skulle ge ytterligare värdefull kunskap om området. Övriga synpunkter har inte föranlett några ändringar.

Skälen för beslut

Bevarandevärden

Reservatet har höga biologiska bevarandevärden. Högst värden är knutna till de lummiga ädellövlundarna i reservatets norra del där det bland annat finns en mycket rik svampflora med en lång rad sällsynta arter. I andra delar av reservatet finns dessutom en mycket hög utvecklingspotential för värden knutna till öppna gräsmarker, trädklädda hagmarker och småskaliga mosaikmiljöer.

De geologiska bevarandevärdena är mycket stora på Kinnekulle i stort och inom Törnsätters naturreservat är bland annat övergångszonen mellan alunskiffern och sandstenslagret tydlig. Dessutom går sandstenen i dagen på flera platser.

Det avgränsade reservatet hyser tämligen högt bevarandevärde utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv och värdena för friluftslivet är höga särskilt i reservatets norra del.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå det av riksdagen antagna miljömålet *Levande skogar*, delmål 12.1 - långsiktigt skydd av skogsmark och *Ett rikt odlingslandskap*, delmål 13:1 - ökad areal och skötsel av ängs- och betesmarker.

Intresseprövning

Med hänsyn till områdets värden och naturreservatets syften kommer pågående markanvändning att avsevärt försvåras. Länsstyrelsen bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturreservat. Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § MB finner Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Hushållningsbestämmelser

Naturreservatsbildningen är förenlig med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. MB och med den för området gällande översiktsplanen.

Upplysningar

Dispens från föreskrifterna m.m.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med reservatet. Om det finns synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap 7 § miljöbalken).

Gagnvirke

Alla virkessortiment inkl. grenar och toppar (GROT) som tas ut ur området med stöd av föreskrifter och skötselplan tillfaller reservatsförvaltaren.

Insektsangrepp

Det ansvar som markägaren har enligt 29 § skogsvårdslagen kommer efter naturreservatsbildningen att vara statens ansvar.

Annan lagstiftning gäller som vanligt

Vid sidan av föreskrifterna för naturreservatet gäller annan lagstiftning som vanligt. Lagar och föreskrifter som bedöms vara av särskild betydelse för att syftet med naturreservatet ska uppnås är t.ex. följande:

- För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-området krävs tillstånd. Undantag är verksamheter eller åtgärder som direkt hänger samman med, eller är nödvändig för, skötseln och förvaltningen av det särskilda bevarandeområdet. Länsstyrelsen får lämna tillstånd endast om vissa villkor är uppfyllda. (7 kap 28a, 28b och 29 §§ miljöbalken).
- Regler om körning i terräng i terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen.
- Regler om fridlysning av växter och djur i miljöbalken och artskyddsförordningen.

Förvaltare och förvaltningsuppgifter

- Förvaltare är Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Förvaltningen ska ske i samverkan med fastighetsägaren och Götene kommun.
- Naturreservatets gränser märks ut i terrängen genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.
- Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen. Skötselplanen ska ligga till grund för naturreservatets skötsel och ska vid behov revideras.

Ersättningstalan

Om överenskommelse om ersättning inte kan träffas, måste sakägare som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen väcka talan i Miljödomstolen som får avgöra ersättningsfrågan. Sådan talan måste enligt 31 kap 13 § miljöbalken lämnas in till Miljödomstolen inom ett år efter att detta beslut vunnit laga kraft, i annat fall förlorar sakägaren rätten till ersättning.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling och i Nya Lidköpings tidning, Skaraborgs läns tidning Skara tidning, Skaraborgsbygden samt Göteborgsposten.

Föreskrifterna enligt 7 kap 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i författningssamlingen och gäller omedelbart även om de överklagas.

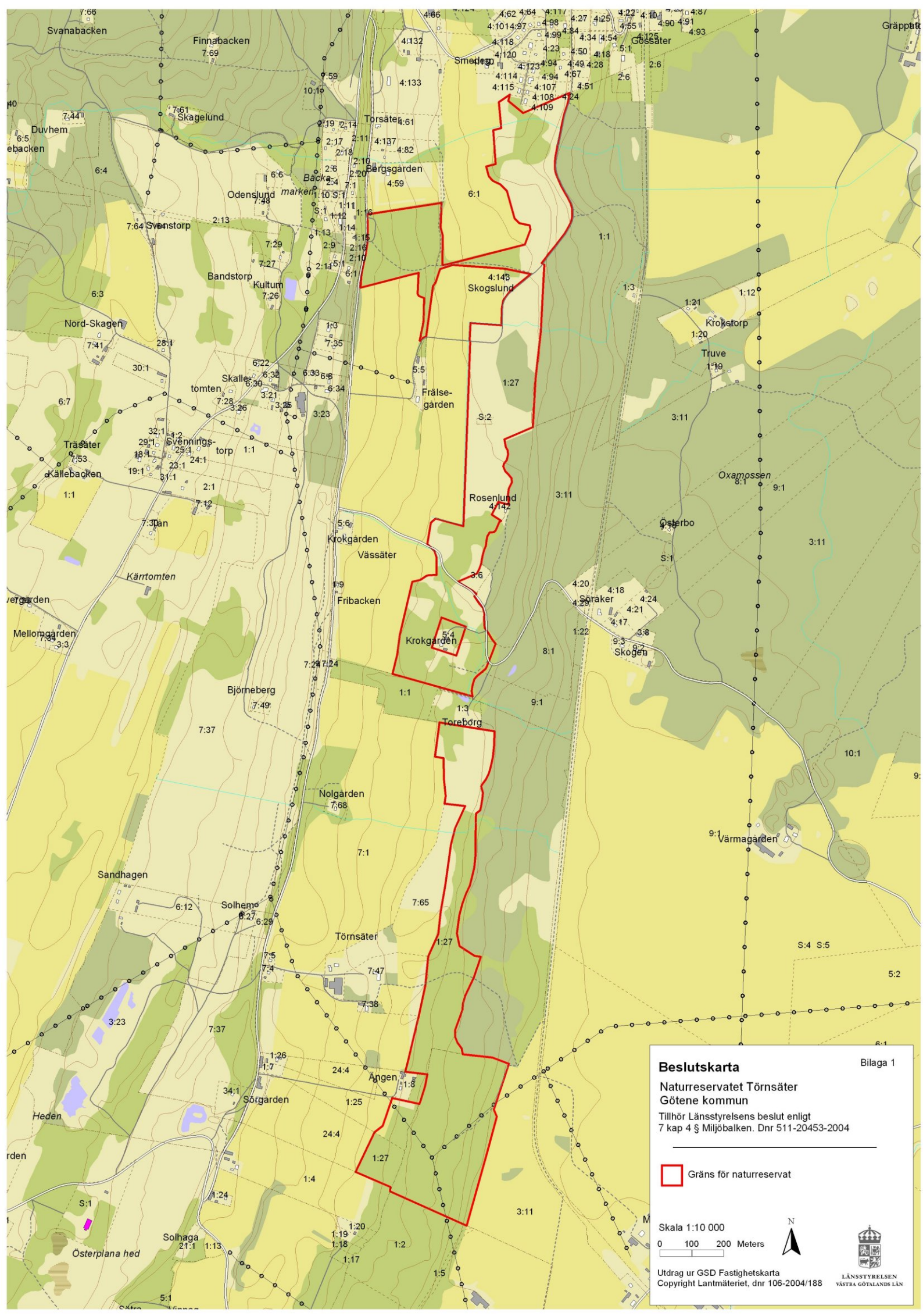
Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bifogat formulär O4:1.

I detta ärende har länsöverdirektör Göran Bengtsson beslutat. Biträdande naturvårdsdirektör Maria Thordarson har varit föredragande. I handläggningen har också deltagit naturvårdsdirektör Sven Swedberg, antikvarie Lisa Ragnarsson, biträdande länsarkitekt Jens Rasmussen och länsjurist Conny Claesson.

Göran Bengtsson

Maria Thordarson

Beslutskarta

Naturservatet Törnsäter

Götene kommun

Tillhör Länsstyrelsens beslut enligt 7 kap 4 § Miljöbalken. Dnr 511-20453-2004

Gräns för naturservat

Skala 1:10 000

0 100 200 Meters

Utdrag ur GSD Fastighetskarta

Copyright Lantmateriet, dnr 106-2004/188

Bilaga 1

N

LÄNSSTYRELSEN VÄSTRA GÖTALANDS LÄN